

HIV anonüümse nõustamise ja testimise teenuse kirjeldus

Mõisted

- AIDS – omandatud immuunpuudulikkuse sündroom, HIV-nakkuse hilisstaadium;
- HIV ehk HI-viirus – inimese immuunpuudulikkuse viirus;
- HIV-positiivne – HI-viirusega nakatunud inimene, HI-viiruse kandja;
- STLI – seksuaalsel teel levivad infektsioonid.

Üldine informatsioon pakutava teenuse kohta

HIV anonüümse nõustamise ja testimise teenuse eesmärgiks on toetada tervishoiuteenuse osutajate poolt vastavalt „HIV-nakkuse testimise ja HIV-positiivsete isikute ravile suunamise tegevusjuhisele“ (2012) läbiviidavat HIV testimist, pakkudes riskeerivalt käitunud isikutele nakkuse võimalikult varajast avastamist, et sellega ennetada nakkuse edasist levikut ja võimaldada ravi vajavatele isikutele kiiret ravile pääsu.

Teenuse sihtrühmaks on kõik riskeerivalt käitunud ning seetõttu testimist soovivad isikud ning eriti nakatumise ohurühmadesse kuuluvad isikud, kelleks on:

- süstivad narkomaanid ja nende seksuaalpartnerid,
- kaitsmata seksuaalvahekorras olnud inimesed,
- õnnetusolukorras vigastatuna võõra verega kokkupuutunud inimesed (vt. kokkupuute juhtum, lisa nr. 4),
- prostitutsiooni kaasatud ja nendega seksuaalvahekorras olnud inimesed.

Teenuse sisuks on vabatahtlik ja konfidentsiaalne patsientide uurimine HIV-nakkuse ja vajadusel B- ja C viirushepatiitide markerite suhtes.

B- ja C-hepatiidi analüüsi tehakse Seksuaalsel teel levivate infektsioonide ravijuhise (http://www.ensas.ee/docs/STLI_2011.pdf) ja kroonilise C-hepatiidi ravijuhise (http://www.esid.ee/cms/tl_files/failid/failid/Kroonilise%20C-hepatiidi%20%20ravijuhend%202010.pdf) kohaselt järgmistele riskikäitumisega sihtrühmadele: prostitutsiooni kaasatud isikud, süstivad narkomaanid, MSM-id, HIV-positiivsed isikud ja nende partnerid. C-hepatiidi analüüsi täiendavaks sihtrühmaks on veel vanglast vabanenud ja tätoveeringutega isikud.

Pakutavad teenused

Vabatahtliku nõustamise ja testimise teenuse raames:

- Nõustatakse isikut testieelselt konfidentsiaalselt (HIV testieelse ja -järgse nõustamise põhimõtted vt lisa 1).
 - ✓ Nõustamise käigus isikul selgunud seksuaalse riskikäitumise puhul on näidustatud eelkõige HIV, B-hepatiidi analüüsid.
 - ✓ Nõustamise käigus isikul selgunud otsesel kokkupuutel verega (näiteks: süstimisvahendite jagamine) puhul on näidustatud eelkõige HIV, C-hepatiidi analüüsid.
 - ✓ Analüüside määramisel peab arvestama erinevate infektsioonide aknaperioode ja eelnevat B- hepatiidi vaktsineerimist.
- Nõustamise käigus jagatakse tasuta kondoomi ja infomaterjale.
- Nõustatakse isikut testijärgselt vastavalt analüüsi tulemusele ja riskeerivale käitumisele – vastused antakse kõigile kohapeal koos nõustamisega (vt lisa 1).
- Vajadusel HIV-ga seotud arstiabi ja toetusrühmade võimaluste tutvustamine.

Teenuse osutaja peab tegema kõik võimaliku testimisel avastatud HIV-positiivsete isikute kiireks jõudmiseks infektsioonhaiguste arsti vastuvõtule (eelnev kokkulepe infektsioonhaiguste eriala tegevusluba omava tervishoiuteenuse osutajaga, mis võimaldaks broneerida kiiresti infektsioonarsti vastuvõtuaega patsiendile jne).

B- ja C-hepatiidi kahtluse patsientide suunamine kas infektsionistile või perearstile.

Teenusele esitatavad miinimumnõuded

- Teenuse osutajal peab olema tervishoiuteenuse osutamiseks vajalik litsents ja sellel märgitud tegevuskoht.
- Nõustamise ruum peab võimaldama klienti konfidentsiaalselt nõustada.
- Teenust osutav tervishoiutöötaja peab olema kantud Tervishoiuameti registrisse.
- Esmakordselt teenust osutama hakkav tervishoiutöötaja peab olema läbinud vähemalt 2-päevase koolituse töökohal.
- Tervishoiutöötajal on soovitatav läbida järgmisi koolitusi:
 - a) HIV-nakkuse olemus ja levikuteed;
 - b) Testimine (millal on õige aeg testida, mida uuritakse verest?);
 - c) Kiirtestide kasutamisel peab tundma testi tulemuste hindamise meetodikat (väljaõpe HIV referentlaboris);
 - d) Testieelne ja vastuse kätteandmisele eelnev nõustamine;
 - e) Testijärgne ja HI-viirusega nakatunud inimeste nõustamine;
 - f) teised STLI-d, B ja C hepatiidid;
 - g) turvaseksi õpetus;
 - h) HIVi ravi võimalused;
 - i) Narkomaania ravi ja rehabilitatsiooni võimalused.

Kvaliteedinõuded

Teenuse osutamine peab vastama antud teenusekirjelduses esitatud nõuetele.

Teenuse osutaja infektsioonikontrolli eest vastutava isiku poolt peab toimuma pidev järelevalve järgmiste tegevusjuhendite täitmise üle:

- 1) Testimiskabineti hügieeni eeskirjad;
- 2) Vere ja teiste kehavedelikega levivate infektsioonide vältimine ning töölase kokkupuutejuhtumi järgne profülaktika;
- 3) Käte dekontaminatsioon.

Olulised tulemusnäitajad on:

- HIV-positiivseks osutunute jõudmise määr infektsioonhaiguste arsti juurde.

Järelevalvesüsteem

1. Regulaarne statistiline (1 x kuus) aruandlus teenuse ostjale – vormid kehtestatakse teenuse rahastaja ehk TAI poolt.
2. TAI külastab regulaarselt vabatahtliku nõustamise ja testimise kabinette ja korraldab kohapeal probleemide arutamise ja lahendusvariantide pakkumise kohtadel (vähemalt üks kord poolaastal).

HIV anonüümse nõustamise ja testimise teenuse korral TAI-le esitatav aruandlus:

- Lepinguga lisa 11 HIV nõustamise ja testimise teenuse tegevusaruanne

Lisa 1. HIV-i testieelse ja -järgse nõustamise põhimõtted.

- Klient peab olema vähemalt 16-aastane (alla 16-aastane peab olema saatjaga)
Nooremate kui 16-aastaste klientide puhul räägitakse kõigepealt nakatunu, siis vanematega. Üle 16-aastaste puhul vanemaid teavitama ei pea.

Testieelse informeerimise esmane eesmärk on patsiendi informeeritud nõusoleku saavutamine testimiseks. Pikk testi-eelne nõustamine riskikäitumise jm seotud teemadel ei ole vajalik, v.a juhul kui patsient seda soovib.

Testijärgsel nõustamisel tuleb lähtuda patsiendi testitulemusest ja eelnevast riskikäitumisest.

1. HIV-testi eelne nõustamine:

- teavitada klienti analüüsi võtmise protseduurist ja testimise olemusest;
- informeeritud nõusoleku saamine;
- selgitada testi positiivse, negatiivse ja selgusetu tulemuse tähendust ja ka seda, et positiivse tulemuse puhul on vajalikud isikuandmed kinnitava diagnostika teostamiseks),
- selgitada patsiendile aknaperioodi tähendust;
- leppida täpselt kokku testi tulemuse teatamise aeg – klient peab ise kohale tulema tulemust teada saama, telefoni teel vastuseid ei edastata.

2. HIV-testi järgne nõustamine:

1) Negatiivse tulemusega test:

- arutada aknaperioodi ja riskikäitumise jätkumise korral korduva testimise vajadust;
- selgitada turvalise seksuaalelu ja turvalise uimastite süstimise põhimõtteid, rõhutada jätkuva turvalise käitumise vajadust;
- riskikäitumisega isikud suunata teiste HIV-nakkust ennetavate teenuste juurde (süstitlavahetusprogramm, sõltuvuse ravi, prostitutsiooni kaasatute päevakeskus jne.).

2) Selgusetu tulemusega test:

- selgitada selgusetu testi võimalikud põhjused;
- arvestada ägeda HIV-nakkuse võimalusega ning vajadusel korrata testi;
- arutada turvaseksi (vajadusel ka ohutu süstimise) vajadust.

3) Positiivse tulemusega test:

- veenivere võtmise ja ELISA analüüsi korral esmaanalüüsil saadud positiivse vastuse korral selgitada kinnitava diagnoosimise vajadust, selgitada, et kinnitava diagnostika tegemiseks on vaja isikuandmeid (tulemused jäävad konfidentsiaalseks), vajadusel võtta patsiendilt veri kinnitavaks diagnostikaks ning leppida kokku aeg, millal saab tulla vastuse järele;
- kiirtesti positiivse tulemuse puhul anda see patsiendile teada ja selgitada kinnitava diagnostika vajadust, isikuandmete esitamise vajadust ning võtta patsiendilt veri kinnitavaks diagnostikaks, leppida kokku aeg, millal saab lõpliku vastuse teada;
- väljaspool tervishoiuteenuse osutamise tegevuskohta kiirtesti tegemise puhul anda positiivne vastus teada ning selgitada kinnitava diagnoosimise vajadust, selgitada, et kinnitava diagnostika tegemiseks on vaja isikuandmeid (tulemused jäävad konfidentsiaalseks), suunata patsient vere võtmisele kinnitavaks diagnostikaks ning leppida kokku aeg, millal saab tulla vastuse järele;
- informeerida klienti positiivse testi tulemusest avameelselt ja otse;
- veenduda, et klient sai positiivse testi tulemusest aru;

- enne lõpliku positiivse testi tulemustest teavitamist peaks olema broneeritud/välja selgitatud võimalik vastuvõtuaeg infektsioonarsti vastuvõtule;
- arutada patsiendiga ravivõimalusi ning suunata ta infektsionisti vastuvõtule;
- selgitada patsiendile oma lähedaste ja eriti seksuaalpartnerite testitulemustest teavitamise vajadust, et ka nemad saaksid end vajadusel nakkuse suhtes testida;
- arutada psühholoogilise abi võimalusi, suunata klient HI-viirusega nakatunute tugigrupi juurde;
- arutada turvaseksi (vajadusel ka ohutu süstimise) vajadust.

Lisa 2. NÕUDED analüüside võtmiseks, hoidmiseks ja transportimiseks laboratooriumisse.

1. Veeniverd võtta **ühekordseks** kasutamiseks mõeldud **5 ml** hüübimisaktivaatoriga vaakumkatsutisse (punase korgiga).
2. Proovimaterjali võib hoida 2-8°C juures kuni 72 tundi, eraldatud seerumit kuni 120 tundi.
3. **Vaakumkatsutid proovimaterjaliga peavad olema suletud, vigastamata, väljast kuivad, puhtad ning tööohutud.**
4. Proovimaterjaliga katsutid peavad olema saatja poolt markeeritud:
 - patsiendi kood;
 - proovimaterjali võtmise kuupäev.
5. Lisada ühes eksemplaris saatva asutuse poolt saatekiri (vaata lisa, näidis).
6. Saatekirjale märkida suunava õe, arsti poolt uuritavate kood (ehk põhjus), vaata juhendi lisa 6.
7. Saatekirjal **ei tohi olla vere ega muude vedelike plekke (jälgi).**
8. Saatekiri asetada suletavasse plastik-kotti (minigripp).
9. Proovimaterjaliga katsut asetada transportkonteinerisse statiivile.
10. Transportkonteineri peale kirjutada laboratooriumi aadress ja telefon.

Lisa 3. HIV anonüümse nõustamise ja testimise teenuse osutamine väljaspool tervishoiuteenuse osutamise tegevuskohta.

HIV anonüümse nõustamise ja testimise teenuse osutamisel väljaspool tervishoiuteenuse osutamise tegevuskohta peab lähtuma käesoleva teenusekirjelduses esitatud nõuetest, va käesolevas lisa 3 esitatud erinõuetest ruumidele.

Asutus, kes korraldab HIV anonüümse testimise väljaspool tervishoiuteenuse osutamise tegevuskohta peab tagama ruumide ja sisustuse vastavuse käesolevas lisa esitatud tingimustele. Tervishoiutöötaja, kes asub HIV anonüümse testimise teenust osutama väljaspool oma tegevuskohta, kontrollib enne teenuse osutamisele asumist ruumide ja sisustuse vastavuse üle.

Nõuded ruumidele ja sisustusele:

1. Nõustamise ja testimise ruum väljaspool tervishoiuteenuse osutamise tegevuskohta peab võimaldama klienti konfidentsiaalselt nõustada.
2. Testimisruum (ka. telk) peaks võimalusel olema varustatud kahe sissepääsuga (ühest uksest sisenemine ja teisest lahkumine).
3. Ruumi suurus peab olema vähemalt 9 m².
4. Ruumis peab olema töölaud, 2-3 tooli, kohtvalgustus ja kaks erinevat jäätmekogumiseks mõeldud prügikasti.
 - Üks prügikast olmeprügi jaoks. Olmeprügi pakitakse musta prügikotti.
 - Üks prügikast nakkusohtlike jäätmete jaoks. Nakkusohtlikud jäätmed tuleb pakkida kollasesse jäätmekotti, millel on märgistus "Nakkusohtlikud jäätmed". Nakkusohtlikud jäätmed tuleb anda üle vastavat luba omavale jäätmekäitlusettevõttele ühe nädala jooksul.
5. Töökoha paigutus ruumis peab võimaldama konfidentsiaalset vestlust kliendiga HIV-testi tegemisel.
6. Ruumide sisustus peab olema kergesti puhastatav ja desinfitseeritav.
7. Ruumis ei tohi viibida nõustamise ja HIV-testimise protseduuriga mitteseotud isikuid. Proovivõtmise ruumile on juurdepääs ainult selleks volitatud isikutel.